Diogenes van Sinope: de man die de munt ontwaardde

The Golden Thread · deel 4

Hans Konstapel

Nederlandse samenvatting · 4 november 2026

Wat blijft er over als je alles weghaalt wat een samenleving waardevol noemt?

Diogenes van Sinope (geboren rond 412 of 404 v.Chr., overleden rond 323 v.Chr.) gaf het antwoord met zijn leven. Hij gaf bezit, huis, status en schaamte op. Hij sliep in een grote aarden kruik, at in het openbaar en zei wat hij dacht, ook tegen Plato en Alexander de Grote. Zijn punt: veel van wat mensen waarderen is afspraak, geen natuur. Een goed leven heeft alleen natuur en rede nodig.

In The Golden Thread is een vrijdenker iemand die eerder dan anderen ziet dat een gedeelde verwachting faalt, en die een nieuw beeld van het geheel geeft. Diogenes schreef geen theorie. Zijn leven was het argument.

Dit is de Nederlandse samenvatting van het Engelse verhaal *Diogenes of Sinope: The Life of a Freethinker*. Bijna alles wat we over hem weten komt uit één late bron: boek 6 van de *Levens van de filosofen* van Diogenes Laërtius, ruim vijfhonderd jaar na zijn dood geschreven. Veel verhalen zijn anekdotes, sommige legenden. Per feit staat erbij hoe zeker het is. Alle feiten zijn met twee bronnen gecontroleerd.

Het patroon

1. De samenleving deelt een waarde uit: geld, eer, een huis, goede manieren, een stad.
2. Diogenes toetst of die waarde echt is of alleen afgesproken.
3. Hij stelt vast dat het afspraak is, geen natuur.
4. Hij laat haar in het openbaar vallen en laat zien dat hij zonder kan.

Zijn motto was een woordspel: *paracharattein to nomisma*, "de munt ontwaarden". *Nomisma* betekent zowel "munt" als "gewoonte". Diogenes maakte het tot zijn taak de munt van de gewoonte te ontwaarden.

Het leven

Fase	Gebeurtenis	Zekerheid
Sinope	Zijn vader Hicesias is geldwisselaar. Vader en zoon worden beschuldigd van het vervalsen van munten. Dat er in die tijd munten van Sinope zijn bewerkt, bevestigen gevonden munten.	Munten zeker; details onzeker
Ballingschap	Hij moet Sinope verlaten en gaat naar Athene. Het orakelverhaal ("ontwaard de munt") is een latere legende.	Vertrek zeker
Athene	Hij zoekt Antisthenes op, leerling van Socrates. De jaartallen maken dit twijfelachtig.	Omstreden
Athene	Hij slaapt in een *pithos*, een grote aarden kruik; de houten ton is een latere Latijnse versie.	Gerapporteerd
Athene	De lamp bij daglicht: "Ik zoek een mens." De geplukte kip voor Plato: "Hier is Plato's mens." Plato noemt hem "een Socrates die gek is geworden".	Anekdotes
Overal	Gevraagd waar hij vandaan komt: *kosmopolitēs*, "wereldburger".	Gerapporteerd
Korinthe	Alexander de Grote vraagt wat hij voor hem kan doen. Diogenes: "Ga een beetje uit mijn zon."	Anekdote (Plutarchus, Diogenes Laërtius)
Korinthe	Overleden rond 323 v.Chr., waarschijnlijk van ouderdom. Dat hij op	Jaar bij benadering

Fase	Gebeurtenis	Zekerheid
	dezelfde dag stierf als Alexander, is legende.	

Om zijn leven in de open lucht noemde men hem *kyon*, "hond". Hij nam de naam aan; daaruit komt de naam van zijn school, de cynici.

De ideeën

Idee	Grieks	Betekenis
Natuur boven afspraak	*physis* tegenover *nomos*	Veel van wat de samenleving eist, is afgesproken, niet nodig
Zelfgenoegzaamheid	*autarkeia*	Zo weinig mogelijk nodig hebben, zodat niets je beheerst
Oefening	*askēsis*	Ontbering oefenen, zodat het lot je niet breekt
Vrijmoedig spreken	*parrhēsia*	De waarheid zeggen, ook tegen de macht
Wereldburgerschap	*kosmopolitēs*	Behoren tot de orde van de wereld, niet tot één stad

De draad terug: wie inspireerde Diogenes

Diogenes staat op een korte lijn van mensen, één held uit de mythe en vooral op wat hij om zich heen zag.

- **Socrates.** Onverschillig voor rijkdom en publieke opinie; hij ondervroeg wie zich wijs noemde. Diogenes nam die methode over, maar ruwer. Vandaar Plato's "een Socrates die gek is geworden".
- **Antisthenes.** Leerling van Socrates en de eerste cynicus. Hij droeg als eerste mantel, staf en tas. Diogenes nam veel van zijn ideeën over, maar of ze elkaar ooit ontmoetten, is niet zeker.
- **Heracles.** De held van het verdragen, het voorbeeld van de cynici. De staf verwijst naar zijn knots; Diogenes voelde zich vooral aangetrokken tot het ophalen van de hond Cerberus uit de onderwereld.
- **De muis.** Diogenes zag een muis die niets nodig had van wat mensen denken nodig te hebben, en leerde zo de waarde van een eenvoudig leven (anekdote).
- **Het kind.** Hij zag een jongen uit zijn handen drinken en gooide zijn beker weg: de natuur had hem al een beker gegeven (anekdote).
- **De hond.** Men noemde hem *kyon*, hond. Hij nam de naam aan; zo kregen de cynici hun naam.
- **Het orakel.** "Ontwaard de munt" (legende).

De lijn terug is kort in personen en lang in natuur. Diogenes nam niet de kennis van een leraar over, maar wat hij met eigen ogen zag.

De draad vooruit: wie Diogenes inspireerde

Golf	Wie	Wat Diogenes voor hen was
Leerlingen	Crates van Thebe	Leerling en opvolger
Leerlingen	Zeno van Citium en de stoa	Leerling van Crates; de stoïcijnen zorgden voor de blijvende invloed van het cynisme, maar vervingen de "korte, ruwe weg" door scholing
Rome	Epictetus	*Verhandelingen* 3.22 over de roeping van de cynicus; echte cynici tegenover wie alleen het uniform draagt
Rome	Dio Chrysostomus	Redevoeringen 4, 6, 8–10: Diogenes als ideaal filosoof en voorbeeld voor het koningschap; "alleen Diogenes is vrij"
Rome	Keizer Julianus	Redevoeringen 6 en 7: Diogenes naast Socrates; kritiek op cynici die alleen de uiterlijke tekenen kopiëren
Verlichting	Wieland	*Sokrates Mainomenos oder die Dialogen des Diogenes von Sinope* (1770)
Modern	Nietzsche	De dolle mens met de lantaarn op klaarlichte dag (*De vrolijke wetenschap* 125, 1882)
Modern	Sloterdijk	*Kritik der zynischen Vernunft* (1983): het oude, lachende cynisme tegenover het moderne "verlichte valse bewustzijn"
Modern	Foucault	Colleges over *parrhesia* (1983–84)

In bijna elke golf keert hetzelfde terug: de navolgers van de eigen tijd kopiëren mantel, staf en tas, maar niet de tucht. Epictetus zegt het, Julianus

zegt het. Het is het patroon uit *The History of Knowing*: de vorm wordt overgenomen, de inhoud gaat verloren. En telkens gaat iemand terug naar Diogenes zelf.

Haaks op de vorige verhalen

Persoon	Verbinding	Soort
Spinoza	Leven naar natuur en rede; vrijheid door inzicht	Echo
Krishnamurti	Weigerde in het openbaar de ambten en waarden van zijn omgeving	Echo

Een **spoor** is een gedocumenteerd verband, een **echo** een gedeelde gedachte zonder bewezen overdracht.

Spinoza, Rosen, Turing en Krishnamurti vragen hoe geest, vorm of waarheid zich verhoudt tot de materie, en hoe je dat kunt weten. Diogenes vraagt wat iets waard is en hoe je leeft. Zijn draad loopt terug naar de natuur en vooruit naar iedereen die de waarden van de eigen tijd toetst.

De verwachtingen die faalden

1. **Dat rijkdom en status de maat zijn van een goed leven.** Hij leefde zonder beide.
2. **Dat een mens bij een stad hoort.** Hij noemde zich wereldburger.
3. **Dat filosofie uit definities bestaat.** Hij antwoordde Plato met een geplukte kip.
4. **Dat iedereen macht wil.** Hij vroeg de machtigste man ter wereld uit zijn zon te gaan.

Diogenes toetste elke waarde die de samenleving uitdeelde aan natuur en rede, en wat niet slaagde, liet hij in het openbaar vallen. Hij argumenteerde niet tegen de gewoonte; hij leefde zonder haar. Dat maakt hem een vrijdenker.

Bronnen

- Diogenes Laërtius, boek 6 (Perseids)
- Internet Encyclopedia of Philosophy, Diogenes of Sinope
- Wikipedia, Diogenes
- PhilosophyProfessor, Diogenes of Sinope
- Great Books Guy, Diogenes Laërtius over Diogenes
- Foucault, Fearless Speech (NDPR) · Foucault, The Courage of Truth
- Wikipedia, Cynicism · EBSCO, Diogenes Popularizes Cynicism
- Eric Brown, Cynics (PhilArchive) · Epictetus 3.22 (Dickinson) · Dio Chrysostomus (Profil) · Julianus, Oratie VI
- Shea, The Cynic Enlightenment (MLN) · Wieland, Sokrates Mainomenos
- Nietzsche, The Madman (Fordham) · Helen Small, Aeon · Sloterdijk (Monoskop)
- Robert Rosen: The Life of a Freethinker

© 2026 J. Konstapel, Constable Research, Leiden. All rights reserved.